

, et illud
aequa dolo.
bus emptor:
tique suum.
lementi
ergo dolus.
olvere num-
[mos;
losa manus.
udibus uti:
pse sui.

r a viatore
redarguit:
artem ex-
ad proficua

; non equi-

equali, qui
s conserat:
si trochum
in os tibi

populorumque

que fidelis,
or.

seculo pro-
(II) Statua.

IOSFOR.

nsor.

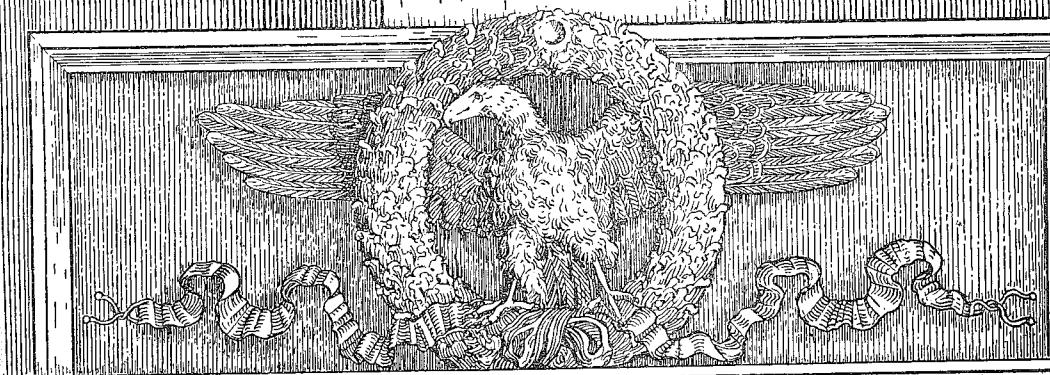
TICANIS.

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C.DEL VECCHIO.

NUMMARIA MENSA ROMANA

(BANCO DI ROMA)

SOCIETAS ANONYMA EX SOLUTA SUMMA LIBELL. 150.000.000

Sedes caput et suprema gubernatio Romae in propriis aedibus

Corsio Umberto I, N. 307 (Piazza S. Marcelllo)

Sedes filiae in Italia praeter 200

Sedes filiae apud exterias gentes:

In Gallia. - Parigi, Lione.

In Hispania. - Madrid, Barcellona, Tarragona, Montblanch, Borias Blancas,
S. Coloma de Queralt, Valls.

In Helvetia. - Lugano, Chiasso.

In civitate libera Flumana. - Fiume.

In Aegypto. - Alessandria, Cairo, Porto Said, Mansourah, Mit Gamr, Tautah,
Beni Mazar, Beni Souef, Fayoum, Magagha.

In Turcarum imperio. - Costantinopoli.

In Asia minore. Smirne, Adalia.

In Syria. - Aleppo, Beyrouth, Damasco, Tripoli.

In Palaestina. - Gerusalemme, Caiffa, Giaffa.

In insula Melita. - Malta.

In Aegeo mari. - Rodi.

Omnia pertractantur quae propria Mensae Nummariae sunt.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

IOSEPHI FORNARI Communia vitae. Phrases et formulae ad latina col-
loquia instituenda. - Fasc. I: *De salutatoriis formulis, De valetudine
percontatio, Morbi, Medicamenta.* - Lib. 2,60.

IOSEPHI FORNARI Fridianus et Francisculi prandium, Milesiae fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. - Singulæ lib. 2; ambæ lib. 3.

HERMINII IACOBELLI In campo latinitatis novi flores. - Si tegumento solut. lib. 4; si xylina structura aureoque titulo, lib. 5.

I. B. FRANCESIA Euplius, Ad Romam, Actiones dramaticæ. - Singulæ lib. 1,50.

*(Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubebant, addendum erit publici cursus
pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus).*

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium annuae subnotationis est pro Italia libell. 12; pro Anglia shell. 12,50; pro Batavia flor. 7,50; pro Hispania peset. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro Gallia, Helvetia, Belgica ceterisque universi orbis nationibus franc. 15 *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

PIO XI P. M.

ANNUM EMENSO PRIMUM

EX QUO IN CATHEDRAM PETRI ASCENDIT

D. VI M. FEBR. MCMXXIII

*Annus est ex quo, Pie, christiano
praesides Orbi, graviter procellis
cuncta dum tellus quatitur, ruinis
plena cruentis.*

*Tu sed in celsa solidaque Rupe
stas, ubi Petri stat avita Sedes,
quam nec humanus, stygius nec ullus
subruet hostis.*

*Inde Tu quassum miseratus Orbem,
saucium prompta reficis medela;
pauperem, pauper licet ipse, gaudes
aere iuvare.*

*Tu fame pressos alis, induisque
vestibus nudos: stipe fretus ampla,
quam Tibi iugem plaga quaeque mundi
laeta ministrat.*

*Vim Tuae dicant, Pie, caritatis
Russiae matres puerique! Dicant,
de suis pulsae domibus, catervae
Armeniorum!*

*Dicat, horrendis agitata nuper
motibus terrae, regio Chilena!
Munerum sed quis seriem Tuorum
explicet omnem?*

*Nec studes tantum removere damna
corporum; morbis animi, malorum
omnium fonti, simul apparasti
pharmaca certa.*

*Huc enim spectant, Fidei Magister,
Litterae quas Tu Cyclicas dedisti,
Pax ut, extinctis odiis, in Orbem
alma rediret.*

*Huius et Pacis bene quam notasti
indolem sacram! mala qua cupidus,
causa bellorum, resecetur omnis,
stirpe revulsa;*

*qua voluntatem regat una nostram
sancta Lex Christi, domitura cordis
turbidos motus, placidoque Christus
regnet in Orbe.*

*Christe, quo nato cecinere Pacem
Caelites, audi UNDECIMI PIORUM
vota! Fac longos Pater et serenos
vivat in annos!*

FRANC. X. REUSS.

QUIBUS PRINCIPIIS NITI DEBEAT VERA NATIONUM SOCIETAS

Quamquam vocabuli fortunam, qua maior forte non fuit, hodierna facta produnt, paucis tamen innotescit et nomen et rem iam fuisse a Leone XIII P. M. exposita et explanata.

Iam enim ab ipso exhibetur *societas civitatum* conceptu quidem pleniori, altiori ac sublimiori, quemadmodum libertas et germanitas, quae hodie tantum celebrantur, nonnisi per gratiam et charitatem divinam praestantur. In epistola quippe ad Episcopos Brasiliae, d. v mens. Maii MDCCCLXXXVIII, de abolenda penitus servitute, ostendit Summus Pontifex quomodo doctrina Christi et Apostolorum, simulque virtutes evangelicae humanum genus paullatim superius evexerint veramque induxerint germanitatem omnium hominum ad eundem finem vocatorum et divinae naturae participum, atque inde *societas civitatum* exstructa fuerit: « Quum decursu rerum et temporum – ait ille – perseverante opera Ecclesiae, societas ci-

vitatum ad similitudinem familiae coa-
luerit, christiana et libera ». ¹

Benedictus XV, qui Regis pacifici vo-
luit in omnibus providam charitatem imi-
tari, conceptum societatis nationum optimo
iure vindicavit, licet ab ipso vocabulo abs-
tinuerit, in adhortatione, quam direxit ad
summos populorum belligerantium mode-
ratores, die 1 mens. Augusti MCMXVII.

Pius XI, in Litteris encyclicis, quorum
argumentum est « Pax Christi in regno
Christi », exponit egregie, qua ratione
fuerit « aetate media vera illa nationum
societas, quae christianorum populorum
communitas fuit. In qua, etsi re saepius
omnino violabatur ius, ipsius tamen iuris
sanctitas manebat in causa vigens, tuta
veluti norma ad quam nationes ipsae iu-
dicarentur ».

Ut autem quod Summus Ecclesiae Pa-
stor incepit, ipse perficiat, haec nostra
vota ipsi proferimus:

*Attingis RAPTUM Tu culmina sacra, sed annos
O possis, Domino dante, videre Petri!*

Compertum habemus et vocabulum
ipsum, « societatem civitatum » seu « na-
tionum » esse nostrum, utpote a Leone XIII
invectum et a Pio XI confirmatum, et
quidquid perfectionis in ipso involvitur,
fuisse ab Ecclesia agnatum et vindicatum,
et in Ecclesia opere completum.

Vera quidem fuit societas illa præser-
tim mediæ aëvi « christianitas », ut asserset
Summus Pontifex Pius XI, imo absoluta
fuisse societas, si monitis Pontificum et
Conciliorum melius obtemperasset.

Consilium non est meum historicam
rei evolutionem pertractandi, ² nec exa-

¹ LEONIS XIII, *Act. I*, t. VIII, p. 174.

² De quo argumento consuli potest P. YVES DE LA BRIÈRE S. I., *La Société des Nations*, Paris, 1918. Notatum etiam volo inveniri iam solutionis principia apud FRANCISCUM VICTORIA, O. P., qui de iure gentium egregie disseruit et a quo Grotius et posteri scriptores multa saepius mutuati sunt.

men aut iudicium instituendi eius quae
nunc est, quamque omnes norunt, socie-
tatis nationum, an scilicet nomen ipsum
mereatur et rem nominis habeat, quam-
quam libenter profiteor illam plura bene-
ficia humano generi attulisse, pro quibus
aequum est gratias ipsi rependere.

At altiori lumine quaestionem inspi-
ciens, iuxta scilicet doctrinam Summorum
Pontificum et D. Thomae Aquinatis, re-
colam principia, quibus omnis vera suoque
vocabulo digna societas nationum niti de-
beat, quibusve praetermissis, aut imper-
fecte aut in vanum et incassum laborent
qui aedificant civitatem.

I.

Primum quidem principium loco funda-
menti statuendum est illud quod suadet
Leo XIII, videlicet societatem gentium
niti debere *communione fraterna*, qua
debent omnes homines, non solum quatenus
individua membra, sed etiam quatenus
ad diversas stirpes aut nationes pertinent,
sibi invicem copulari ac se mutuo diligere.
Teste enim laudato Pontifice, *societas ci-
vitatum ad similitudinem familiae coale-
scere debet atque in eadem unitate fundari*.
Viget quippe in omnibus una eademque
essentia, quae, licet gradus superadditum
perfectionum suscipiat, invariata circa
substantiam semper et ubique persistit;
unusque est intra naturae limites finis, per
eadem media consequendus, scilicet per
eamdem legem naturalem, *eiusque prä-
cepta in omnium cordibus insculpta*, ut
verbis utar Pii IX; ¹ unusque supra natu-
ram finis, nempe divina beatitudo, ad quam
iisdem mediis, scilicet gratia sanctificante
ac virtutibus infusis, tendimus, idem omni-
bus naturae et gratiae auctor, qui vult ab
omnibus vocari Pater; ² idem omnium Sal-

¹ Encycl. ad Episc. Italiae, d. x m. Aug. MDCCCLXIII;
DENZINGER, 1677.

² MATTH., VI, 9; XXII, 9.

vator et Redemptor, qui, veluti os ex ossi-
bus caroque ex carne, non confunditur,
testante Paulo, *fratres eos vocare*, ⁴ imo
qui voluit cum ipsis idem ita fieri ut di-
xerit: « Quamdiu fecistis *uni ex his fra-
tribus minimis, mihi fecistis* »; ² idem
præceptum omnibus impositum, quod vocat
præceptum *novum*, ut se *diligant invi-
cem*; ³ omnibusque proponit et optat mira-
bilem illam unionem, qua divinae personae
Trinitatis inter se copulantur, de
qua dicit S. Bernardus: « Inter omnes
unitates arcem tenet unitas Trinitatis, in
qua tres personae sunt una substantia ». ⁴
Tria itaque optat Christus: et ut omnes
unum sint, et ut unio sit *divinae unionis*
instar in Trinitate, et ut sint *consum-
mati in unum*. ⁵

Si Christi verba audirent homines, eo
ipso constitueretur vera nationum soci-
tas, qua fam una foret familia, iamque illa
vigeret fraternal communio, prout exponit
Apostolus: *Ubi non est Gentilis et Iu-
daeus, circumcisio et præputium, Bar-
barus et Scytha, servus et liber; sed omnia
et in omnibus Christus*. ⁶

II.

Verum, si homines, tametsi ad diversas
gentes pertineant, debent se mutuo amore
prosequi, licetne ipsas gentes ut inimicas

¹ Hebr., II, 11.

² MATTH., XXV, 40.

³ IOAN., XIII, 34, XIV, 12, 17.

⁴ Cfr. BERNARD., *De Consid.*, lib. V, c. VIII, 9;
P. L., CLXXXII, 790-800.

⁵ IOAN., XVII, 19-23.

⁶ COLOS., III. Quod suo modo exprimebat ille scrip-
tor in Russia celeberrimus, Vladimirus Solowiew,
nondum catholicus, quem tamen multi existimant in
fide catholica obiisse: *Jésus-Christ avait réglé et
adouci la souveraineté. Il voulut régler et adoucir les
rapports des citoyens entre eux et des nations avec
les nations, en déclarant que tous les hommes étaient
frères*. Ch. et J. LOISEAU, *Le Correspondant*, décem-
bre 1922, p. 980.

aspernari et odio habere, ipsisque ceu ini-
micis mala optare et inferre?

Magna sane h̄ic discretionē opus est.

Possunt quippe considerari gentes ut
societates diversae ad finem quemdam
communem conspirantes, qui est univer-
sum humani generis bonum promovere,
iuxta leges et praecripta nunquam vio-
lenta, quae mirifice exponit Leo XIII in en-
cyclica *Immortale Dei*, i Nov. MDCCCLXXXV
« de civitatum constitutione christiana »
Sub hoc respectu; gentes non possunt se
odio habere nec sibi invicem nocere, sed
potius debent se mutuo iuvare, quippe
quae unum finem prospiciunt et ab eodem
conditore auctoritatem suam derivant, ut
idem Pontifex docet: « Civili hominum
communitati necessariam esse auctorita-
tem qua regatur, quae non secus ac so-
cietas a natura propterea que a Deo ipso
oriatur auctore ».¹

At rursus possunt attendi gentes prout
formam regiminis speciale sibi vindicant
finemque singularem prosequuntur, scili-
cet promovere bonum alicuius populi per
apta media, quae huius populi indoli magis
congruant. Quamdiu gens aliqua, in eli-
gendas mediis quae proprium commodum
iuvant, nullatenus laedit finem humani
generis communem, proprio iure utitur,
tametsi alias gentes prosperitate aut in-
dustria praecebat, nec ceteris licet eo prae-
textu illam inimicitia aut bello lassessere.

Verum, quia diuersorum populorum
bona et commoda sunt interdum non so-
lum dissimilia, sed plane opposita, hinc
conflictus oriſi possunt, quatenus id quod
uni prodest alios gravet. Principium porro
h̄ic omnino servandum a natura ipsa in-
geritur, scilicet nunquam impetere iusti-
tiā, aut ius gentium laedere, quum sint
haec inconcussa fundamenta quibus omnis
societas nititur, quibusque *nulla necessi-*
tas potest unquam inferre praejudicium.

¹ LEONIS XIII Act., vol. V, p. 120.

Quapropter, si qua natio, propriis com-
modis nimis inhaerens, praefatas leges
concūcaverit, iam fiet erga ceteras gen-
tes rea, jamque licebit odio habere, non
quidem individua aut stirpem ipsam, quae
a Deo oriuntur auctore, sed quod in illa
natione malum fuerit, nempe vel illum in-
stitutionum complexum, vel illam agendi
rationem, quae ius gentium et finem om-
nium communem labesfactaverit. Huc om-
ninospectant quae tradit Doctor Angelicus:
« Et ideo licet odio habere peccatum
in fratre (seu etiam in aliqua gente) et
omne illud quod pertinet ad defectum di-
vinae iustitiae, sed ipsam naturam fratris
(vel gentis) non potest aliquis habere odio
sine peccato. Hoc autem ipsum quod in
fratre (seu gente) odimus culpam et de-
fectum boni, pertinet ad fratris (seu gentis)
amorem; eiusdem rationis est quod velimus
bonum alicuius et quod oderimus
malum ipsius ».¹

Itaque doctrina catholica in id tandem
resumitur « communionem fraternalm et
hominis cum homine et gentis cum gente
intercedere ».²

(*Sequitur*).

EDUARDUS HUGON, O. P.

¹ S. THOMAS, II^a II^a. q. XXXIV, a. 3.

² LEONIS XIII, encycl. ad Episcop. Brasil., *Acta*, t. VIII, p. 175.

NOSTRAE RES

Andreas Haberl Alexandro Aureli s. d.

Me impellit animus, ut, quid lectis novis
in *Alma Roma* de studio linguae Latinae
animadversionibus cooperim cogitare, bre-
viter eloquar.

Evidem fateor multa a te commemo-
rata esse impedimenta sermonis latini
Esperanto imprimis et futurae vitae utili-

tatem. Sed maxime huic sermoni officit
turpis illa, quae a te omissa est, sermonis
latini ignoratio. Huic malo invenienda
medicina est. Novimus in Rhaetiae mon-
tibus paucos etiam nunc esse vicos ser-
monem retinentes proprium, quem illi
a Latino profectum *Ladinum* appellant.
Qui sermo, quantum Latino sit par, etsi
iucundum mihi esset cognitu, tamen non
nimis euro. Illud tantum dico: fieri igitur
posse, ut pauci homines propriae conti-
neantur vinculo linguae.

Proinde aliquando finem faciamus desi-
derandi consulendique: suam cuique re-
linquamus perdiscendi viam, praesertim
quum aliis alia, et alio uti vehiculo malit:
nos adulti, inquam, amoris Latini facem
adolescentibus praeferamus. Frustra enim
nos exspectabimus linguam latinam ab
adolescentibus, si hi a nobis post magnifica-
cas eiusdem laudes sonorasque hortatio-
nes, in vita nihil nisi barbarum acci-
piant.

Miramur interdum, quantos, qui *Espe-
ranto* excolunt, referant fructus, quae lin-
gua certe Ecclesiae Catholicae adversa-
riis gravior erit, quam latina. Sed discamus
aliquando ab illis, quid nos ad rem lati-
nam augendam faciendum statuamus. Illi
loquuntur inter sese, illi interdum con-
gregantur ut apta propagandi sermonis
sui ineant consilia. Iam auditum est ad
studium excitandum usumque provehen-
dum linguae latinae conventum celebrari
vel minimum?

Deinde « Esperantistae » implent fictio-
nē illo sermone libros, commentarios,
ephemerides. Quid nos Latinum habemus
simile? *Praeco Latinus* commentarius a
generoso homine conditus quondam Phi-
ladelphiae, in urbe Americae, post octo
annorum vitam suffocatus inedia est.
Almam Romam - antea *Vocem Urbis* -
fuisse novimus et majoris molis et frequen-
tioris editionis. *Almae Romae* emptores,
quos sint, ego non video; numerari posse

suspicio... Quanti autem studii rei nostrae
illud esse statuemus, quod *Alma Roma*
bis terve in anno pretium subnotationis
precari cogitur, quasi vero, qui commen-
tarios latinos administrent, Croesi opibus
praediti, fasciculis gratis transmittendis
mercari debeant a lectoribus acceptandi
voluntatem! *Almam Romam*, si quando
videris maiorum ephemeridum forma re-
rumque huius vitae varietate ornatam sin-
gulis diebus (dominicis exceptis) aut saltem
singulis hebdomadis a multitidine magno
deposito studio; iam intelliges Latinorem
et nescio an etiam magis catholicam efflo-
rescere aetatem.

Interea nos Fornario nostro crebris
scriptionibus persuadeamus *Almae Ro-
mae* spatium augustum esse lectoribusque
non verbis, sed ipsa copia et novitate argu-
mentorum, huius linguae ante oculos po-
namus vigorem.

— « Sed quorsum tu Ladinorum supra
fecisti mentionem? ». - Ut te et omnes la-
tine doctos hortarer, ut ipsi esse incipere-
tis gens aliqua vel tribus Latina. Latinae
sapientiae hospitium maximum sit per me
Romae, sed singuli homines quavis deiecta
barbarie pure loquantur et latine. Non
opus erit, mea sententia, novo aedificio,
quo coetus congregetur Latinus: sed ho-
minibus est opus, qui in privatis publi-
cisque domibus tandem omnibus latinis
litteris imbutis se amplius barbara intel-
ligere pernegerint, qui toto tempore de
rebus omnibus latine loquantur, qui filios,
si quos suscepint, ex unguiculis non
prius sonare barbarum, sed latinum do-
ceant; qui epistolis eorum, quos sciant
latine scribere potuisse, nullam dent re-
sponsionem, qui, quod Divum Augustinum
de rodentibus aliorum hominum famam
in mensa scripsisse ferunt, vetari scilicet
eis eam mensam, de barbararum sculpant
amatoribus linguarum. Sic nascetur genus
hominum non *Ladinum* aut *Esperantum*,
sed *Latinum*; sic erunt pueri, qui simul

in templo catholica venerint, interprete nullo intelligent linguam matris; qui religionem catholicam non ex rivis cognoscant, sed ex fontibus. Sic existent homines, ad quos, qui vivum sermonem latinum haurire velint, mittantur, ad quos linguae latinae causa ibimus, ut ad Gallicum accuratius percipiendum in Galliam proficiamur, ut Anglicum comparamus in Anglia. Hoc exemplo toti cupidorum greges magis abripientur, quam sexcentis methodorum expositionibus et infructuosis lamentationibus ruinaram.

Sic brevi nascentur etiam ubiores linguae latinae litterae novorumque vocabulorum familiae ad novas res significandas accommodatae, et fortasse ea, quam ante duos annos postulavi, *encyclopaedia*. Vale.

Steyla, Ibid. Ianuarii MCMXXIII.

Quanti intersit ut in Seminariis Latinitatis studium impensis colatur

Inter latini studiosos sermonis, studiores semper existimavi atque iudico adolescentes illos esse debere praesertim, qui feruntur in sortem Domini vocati. Ipsi nunc in spem Ecclesiae educantur, quae latino sermone, veluti prope suo, uti solet, ipsoque gentes alloquuntur multitudine innumerabiles et pia mater alit alimento vitalis doctrinae sua, iura statuit iisdemque mysteria proponit, sacramenta ministrat.

Eodemque sermone alumnis suis, contubernialibus atque hospitibus philosophicas, theologicas atque dogmaticas disciplinas exhibet addiscendas, quibus in sacricolam dein numerum adlectis quotidianaes psalmodiae codicem et sacrorum librum pervolutandos assignat. Patrum doctorumque volumina, clariora Ipsius luminaria, sacrarum scripturarum divina ora-

cula, diurna versanda manu, versanda nocturna, iisdem tradit atque commendat.

Hinc ipsis latinae linguae latebras omnes intus et in cute, ut dicitur, teneris ab unguiculis scrutandi necessitas. Iure proinde meritoque decernit sapientissimus Pontifex Pius XI Apost. Epist. d. kalendis Augusti MCMXXII ad Eum Purpuratum Patrem Seminariis et studiorum Universitatibus praepositum Caietanum Bisletum de clericorum institutione: « Clerum – edicebat – latinae linguae perstudiosum esse oportere. Si enim in quopiam homine laico, qui quidem sit tinctus litteris, latinae linguae, quam dicere catholicam vere possumus, ignoratio quemdam amoris erga Ecclesiam languorem indicat; quanto magis omnes clericos, quotquot sunt, decent eiusdem linguae satis gnaros esse atque peritos? ».

Neque studium quodcumque futile, superficie tenus, sed profusum illud, accuratissimumque Legiferi Patris verbo requiritur. Addit enim « In litterarum ludis maximi momenti... accuratissime sermone latino volumus alumnos institui ».

Eousque tandem ut iidem sacrorumque ministri interpretationi Ecclesiae Doctrorum operam navantes, sensum verborum vimque propriam facili negotio assequuntur, et quod maxime commendat, perspicuum unusquisque sibi dicendi genus acquirat accuratamque disserendi rationem, quae plerumque in his maxime desiderantur, qui maiorum nostrorum lingua primoribus labris salutarunt atque dein, ab ephebis semel quum excessissent, neque eorum magistros unquam salutaveri, neque eorum exemplaria amplius perlegerunt. Talibus nunc, tantisque datis documentis, exsurgat quis nescio nostratum et effutiat latinitatis studium esse puerile, ac tempus oleumque eos perdere, qui ad idem studium incumbunt!...

HERM. M. IACOBELLI.

DE POËTARUM ELEGIACORUM COMPARATIONIBUS¹

Ut ebur, ita etiam **marmor** a poëtis ad coloris comparationes adhibitum est. Sunt autem, ut apud aurum, duo disiungenda genera. Alterius, splendorem quod respicit, exemplar inveni apud Theocritum (IV, 37): *Tῶν δὲ τὸ ὀδόντων λευκοτέραν αὐγὰν Πάριας ὑπέφαινε λίθοιο;* et apud Horatium (c. I, 19, 6): *Urit me Glycerae nitor splendentis Pario marmore purius.* Alterius unum modo afferre possum, Ovidium (*Am.*, I, 7, 5, 2):

*Astitit illa amens albo et sine sanguine vultu,
caeduntur Pariis qualia saxa iugis;*

ubi pentametro illud *albo vultu* definitur. Quod autem Washietlius hac imagine etiam adiectivum amens illustrari putat, equidem probare haud velim. Quamquam non ignoro Ovidium homines magno stupore affectos et amentes lapidibus comparare, ut est (*Met.*, III, 419): *Haeret, ut e Pario formatum marmore signum;* quem locum primum affero, quia Narcissus non simpliciter immotus, ut lapis fuisse dicitur, sed ut statua e marmore formata; itaque hac imagine poëta lepidus etiam pulcritudinem adolescentis aliquatenus indicare studuit.

Quae vero leguntur, (*Her.*, X, 50) *Quamque lapis sedes tam lapis ipsa fuit et* (*Met.*, V, 509): *Mater ad auditas stupuit ceu saxea voces, non nisi stuporem respi- ciunt.*

Graecorum hanc imaginem Theognis habet (568): *Κείσομαι ὥστε λίδος ἄφθογγος.*

Eadem lapidum vis ad duritatem animi illustrandam usurpat Meg. (44): *Μόχθων τοὺς ἐπὶ γαῖαν ἀλόμενος ἡδὲ θάλασσαν μοχθίζει πέτρης ὃγ' ἔχων νόσον ἡὲ σιδήρου κάρτερον ἐν στήθεσσιν.*

Horatius (*E.*, III, 7, 21): *Scopulis surdiōr Icari;* Vergilius (*Aen.*, VI, 471): *Nec magis incepto vultum sermone movetur, quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.* Ovidius (*Met.*, XIII, 713): *Durior et saxo quod adhuc vivum radice tenetur.*

Gravior etiam fit imago, si saxum ab undis circumsonatum describitur, ut est (*O.*, 61, 8):

*Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἥντε πέτρη
ἡλίβατος μεγάλη, πολιῆς ἀλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαψηρὰ κέλενδα
κυματά τε τροφέντα, τάτε προσερεύχεται αὐτὴν.*

Vergilius (*Aen.*, VII, 586):

*Ille velut pelagi rupes immota resistit,
ut pelagi rupes magno veniente fragore,
quae sese multis circum latrantibus undis
mole tenet scopuli nequicquam et spumea circum
saxa fremunt laterique illisa refundit alga.*

Et (X, 693):

*Ille velut rupes, vastum quae prodit in aequor
obvia ventorum furoris, expostaque ponto
vim cunctam atque minas perfert caelique marisque,
ipsa immota manens.*

Ovidius (*Res am.*, 692):

Ut lapis aequoreis undique pulsus aquis.

Et (*Met.*, IX, 40):

*Haud secus ac moles magno quam murmure fluctus
oppignant, manet illa suoque est pondere tuta.*

Praeterea (XI, 330):

*Quae pater haud aliter, quam cautes murmura ponti
accepit.*

Et (XIII, 801):

His immobilior scopulis.

Hanc imaginem Euphorio quoque, si quid video, adhibuit in eo libro, quem contra Theodoridam scripsit. Est enim (fr. 3): *ζὰψ δὲ ποτὶ σπιλάδεσσιν νεῶν ὀλέτειρα κακύνει;* ubi Meineckius pro κακύνει verbum requirit quale est καχλάζειν.

Saxa cadentia exhibentur in *Aeneide* (9, 710):

*Talis in Euboico Baiarum litore quondam
saxea pila cadit.*

¹ Cfr. fasc. m. Novembris MCMXXIII.

Et (XII, 684):

Ac veluti montis saxum de vertice praeceps cum ruit avulsum vento seu turbidus imber proluit, aut annis solvit sublapsa vetustas.

Etiam lapidis fit usus in comparationibus, ut temporis quae sit, etiam in res durissimas, vis et potentia illustretur.

Tibullus (I, 4, 18):

Longa dies molli saxa peredit aqua.

Propertius (III, 20, 16):

Teritur parvo saepe liquore silex,

Et (V, 5, 19):

Exorabat opus verbis ceu blanda pererrat saxosamque terit sedula lympha viam.

Ovidius (Am., 1, 475):

*Quid magis est saxo durum, quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.*

Ibidem (III, 91):

Silices tenuantur ab usu;

(c. P., I, 1, 70):

Aequorei scopulos ut cavat unda salis:

Ibid. (II, 7, 39):

Utque caducis percussu crebro saxa cavantur aquis.

Ibid. (IV, 10, 5):

Gutta cavat lapidem.

Sucini vitream perspicuitatem leviter attingit Callimachus (*Hym. in Dem.*, 29):
Tὸ δ' ὁστ' ἀλέκτρινον ὕδωρ ἐξ ἀμαρᾶν ἀνέθει.

Gemmas quibus poëtae nostrates in imaginibus lubentissime utuntur fingen-
dis, ab uno Vergilio commemorantur (*Aen.*, X, 134):

*Qualis gemma micat fulvumque dividit aurum,
aut collo decus aut capiti.*

Denique qui etiam apud nos frequens est usus duritiem cuiusdam rei adamanti comparandi iam apud Theocritum invenitur (II, 34): *Τὸ δ' Ἀρτεμὶ καὶ τὸν ἀναιδῆ κυνῆσας ἀδάμαντα.* Et (III, 39): *Kai μέ μ' ἵσως ποτίδοι, ἐπεὶ οὐκ ἀδάμαντίν ἔστιν.*

ALEXANDER AURELI.

AESTHETICAE NOTAE

De aesthetica voluptate quae vulgo «gustus aestheticus» dicitur.

De *Gusto* speciatim hodie loqui statuimus, quo luculentius, ipsa natura pulchri, quam in hisce notis persequuti sumus, innotescat; facultas enim apprehensiva et obiectum perceptibile «correlativa» sunt, proindeque ad invicem claritatem mutuantur. Imo tractatio *Gustus* non solum necessaria est ad pulchri doctrinam clarius cognoscendam, verum etiam essentialis quibusdam videtur, ac si de ipso formaliter et unico aestheticae obiecto agatur. Hinc aesthetica disciplina perperam definitur: *Doctrina, scientia, philosophia Boni Gustus*, sola consideratione habita ad perceptivam pulchri virtutem. Ita Kantius et Subiectivistae, ducti logica necessitudine falsae ipsorum rationis.

Graeci et Latini scriptores Plato, Aristoteles, Longinus, Cicero, Horatius, Quintilianus... (ut apud eruditos compertum est) suis operibus, aere perennioribus, ostenderunt, sui gustus eximiam indolem, sed de gustu, tamquam de particulari animi habitu ad percipiendum et iudicandum pulchrum, minime disseruere. Aliquod gustus indicium quidam putarunt inveniri apud Ciceronem de *Elocutione* disserentem,¹ et in verbis Quintiliani loquentis de *Judicio*.² Ceterum significatio meta-

¹ «Omnis enim tacito quodam sensu, sine ulla arte, aut ratione, quae sint in artibus, ac rationibus recta ac prava, dijudicant: idque quum faciunt in picturis et in signis, et in aliis operibus, ad quorum intelligentiam a natura minus habent instrumenti, tum multo ostendunt magis in verborum, numerorum, vocumque iudicio, quod ea sunt in communibus infixis sensibus, neque earum quemquam funditus natura voluit esse expertem». *De Oratore*, lib. III.

² «Iudicium... nec magis arte traditur quam gustus aut odor. Ideoque nos quid in quaue re sequendum cavendumque sit, docebimus, ut ad ea iudicium dirigatur. Praecipuum igitur, ne, quod effici non po-

phorica gustus, pro facultate nempe intellectiva, non fuit omnino ignota antiquitati. Ipse S. Thomas obiter de gusto sano et corrupto in iudicando corporaliter et spiritualiter loquitur.¹ Ludovicus Areostus loquens de Augusto imperatore ait:

*L'aver avuto in poesia buon gusto.*²

Attamen saeculo XVII de natura activitatis pulchri apprehensivi multum disceptatum est: nomen *gustus* vel *boni gustus* novam potestatem sibi adscivit, atque adhibitum fuit ad significandam potentiam pulchri iudicatrixem, distinctam quodammodo a ratione. Hinc innumeri tractatus, sed vel ipsa gustus notio apud quamplurimos et implicata difficultatibus et incerta manebat: unde quidam gustum appellare maluerunt: *nescio quid; je ne sais quoi; el no se que; il non so che...*³

Etiam nostra aetate doctrina gustus et obscuritate et difficultate involuta videtur; qua de re admodum caute procedendum.

Gustus proprie denotat sensum organicum, qui versatur circa alimentorum proprietates et sapores, atque *gustus physicus* audit: metaphorice vero denotat facultatem, quae versatur circa veritatem, bonitatem et pulchritudinem, atque *gustus intellectualis, moralis, aestheticus (sensus communis, moralis, aestheticus)* habetur. Mirabilis interest analogia inter naturam, proprietates, operationes, effectus... physici et spiritualis gustus, quam hic exponere nimis esset.⁴

test, aggrediamur, ut contraria vitemus et communia, ne quid in eloquendo corruptum obscurumque sit, referatur oporet ad sensus, qui non docentur » *Instit. orator.*, lib. V, c. 5, *De iudicio et consilio*.

¹ *S. Theol.*, Ia, Iae, q. 1, a. 7, c. et q. 2, I. ad. I.

² *Orlando Furioso*, XXXV, 25.

³ Cfr. pro historia Gustus B. CROCE, *Estetica*, etc., pag. 195.

⁴ Cfr. DESCURET, *La teoria morale del Gusto*, etc., traduzione di C. V. Garimberti, pag. 9. Milano 1865. — CONTI, *Il bello nel vero*, etc., vol. II, cap. XXVII, n. 4.

Datur vero *Gustus authenticus universalis*, eumque appellamus distinctam illam et humanae naturae insitam animi proclivitatem, omnibus hominibus communem, percipiendi rationem pulchri, eamque secernendi a quavis contraria aut affini notione.

Circa eius existentiam nemo est qui rationabiliter dubitet: ipsae vero «Scepticorum» cavillationes gustum existere magis magisque confirmant.

Quod vero invicte demonstrat aesthetici gustus existentiam est ipsa species et notio pulchri, quae communis ac veluti innata apud omnes populos viget semperque vivit.

Praeterea sicut ingenita cupiditas cognoscendi testis indubius est facultatis intellectivae et ipsius veritatis; sicut iugis amor boni testis indubius est facultatis voluntiae et bonitatis, ita vehemens desiderium pulchri et iucunditas, quam omnes experimur in contemplatione eximiarum rerum, testis indubius est aesthetici gustus et pulchritudinis.

Proclivitas igitur percipiendi pulchrum, id ipsum secernendi a suis contrariis existit, et *Gustus aestheticus universalis* merito potest; eaque plurimum differt a gusto *reflexo*, de quo suo tempore dicemus.

In determinanda vero natura istius humanae proclivitatis difficultas est et labor. Proinde ad quaestionis solutionem necessarium omnino est prae oculis habere inconcussa principia sanae psychologiae.

Omnies enim operationes vitales in homine a sola anima primo profluent in eaque radicantur: anima enim est forma substantialis et unica corporis organici dans *primum esse, esse unum, vivens, sensitivum, intellectivum...*

Sed homo, ad exercendas proprias operationes, propriis donatur facultatibus, quae vocantur principia proxima actione-

num, et sunt sensus externi, sensus interni, facultas intellectiva et volitiva.

Omnis cognitionis operatio *perceptionis* dici potest: actio animae percipiens qualitates sensibiles rerum materialium dicitur *sensatio*; percipiens intimam naturam obiectorum dicitur *mens*. Mens intuens prima principia dicitur *intelligentia*; mens discurrens de una in aliam veritatem, discernendo verum a falso, dicitur *ratio*; discernens bonum a malo dicitur *conscientia*; discernens pulchrum a deformi dicitur *gustus aestheticus*.

Sensus, vero, etsi proprias et distinctas habeant perceptiones, hae tamen essentia sua ad operationem specificam animae humanae propriam, nempe ad intellectionem, ordinantur. Quapropter omnis humana cognitione a sensibus incipit et a mente perficitur. Itaque ad intellectivam apprehensionem pulchri, tum sensus externi, tum interni concurrunt. Quo delicatores sunt externi sensus, eo perfectius qualitates sensibiles rerum sensui intimo referunt, et ideo idoneae magis sunt ut gustui aesthetico inserviant. Hinc, e converso, qui labefactos habet sensus, nequit pulchra dijudicare: ex. gr. surdus varietates vocum et concentus gustare non potest. Pariter sensus interni ad perceptionem pulchri deserviunt: sed phantasia inter ipsos potior rem tenet locum.

Nulla tamen sensuum operatio vera et perfecta pulchri apprehensione dici potest, sed potius dispositio materie, circa quam mens versari debet, appellanda est. Mensis autem operatio in apprehendendo pulchro est *contemplatio*, de qua, ne longiores hodie fiamus, alias dicemus.

G. LEPORE.

In conferendo beneficio et in referenda gratia hoc maxime officii est, ut quisque opis indigeat, ita ei potissimum opitulari.

Cic., *De off.*, II.

EPISTOLARE SOCIORUM COMMERCII

De nuper natis nominibus latine reddendis.

Ad H. M. Iacobelli.

Litteras, Iacobelli, tuas ad « Almae Romae » socios atque lectores rubrica superposita insignitis, crede mihi, peculiari perlegi gaudio. Utinam latinitatis quisque peritissimus impensam negotio huiusmodi navaret operam! Tunc gutturi tandem faverent, vel inviti quidem Latinam tot linguarum foecundissimam matrem imparitatis ad disciplinarum recentes lucubrationes explicandas falso calumniantes.

Donec vero hi,

quos penes arbitrium est et ius et norma loquendi, desideratissimas suas palam prodant sententias, quidni humilibus in hac re copiam facere tironibus conatus in medium producendi, et aliquid sensuum fortasse suorum aliis aperiendi?

Ne igitur, vir humanissime, litteras in aqua scripsisse dicaris, hodie de primo eorum, quae in illis proposuisti, vocabulo, nempe de *automobilismo* ego quidem quoad potero disseram.

Primum igitur animo exquirere coepi an idem illud verbum *automobilismus* in idioma Ciceronianum caderet. Et protinus triplex est sub oculis obiecta difficultas, quae postea curiosius enodata velut umbra simul disparuit.

Gaudebantne iure patrio apud Latinos vocabula in *ismus* desinentia?

En offendiculum, quo iam initio praeditus in suscepta via consti. Id statim a Forcellinio, latinorum facile lexicographorum principe, quaesivi, qui mihi non magno labore plus triginta obtulit voces, quarum pleraque, fateor, non ad auream nec ad argenteam quidem aetatem, sed ad aeneam pertinere perspexi, quin tamen

omnes primis illis temporibus penitus exsularent.

Quum alias, invenire accidit *idiotismum* apud Senecam, *syllogismum* apud Plinium et Quintilianum, *barbarismum* apud Martiale, *soloecismum* apud Iuvanalem; quinimmo *ostracismum* apud Nepotem et apud ipsum patrem ac praecellsum Magistrum Ciceronem *dialogismum*.

Dicit quispiam easdem Graecas esse voces, ideoque et graece semper scribendas. Cur nobis, quum Tullius aliquie laudati scriptores optimi debere ita fieri non sint arbitrati, quum, contra, alibi id reapse praestaret Cicero in illa *λακωνισμός* dictione?

Vocabula ergo in *ismus* desinentia, quamvis a graeco pene omnia petita, quod equidem latinitatis indoli nullo obstat modo, a latina lingua non sunt aliena.

Ea dixeram ante omnia vocabula a Graeco esse petita, sed nihilominus animadvertere iuvat nec *paganismum*, exempli causa, nec *dogmatismum*, quamvis a Graeca deducta radice, me Graeca terminatione in huius idiomaticis lexicis adhuc invenire potuisse; quo mihi satis persuadeo ea et id genus alia ad latinitatis prouinciam dumtaxat pertinere.

Hac itidem postrema allata ratione, altera manet etiam soluta difficultas, quam quis forte obiciendam censeret: tantum scilicet verba latina immediate a Graeco mutuata hanc in *ismus* terminationem admittere, quo quidem tandem *automobilismus* excluderetur.

Veniamus ad tertiam denique difficultatem, quae multorum animis fortassis occurrerit.

Verbum, de quo agitur, nempe *automobilismus*, hybridum est seu ex duplice voce, altera Graeca, Latina altera conflatum; quod naturae linguarum adversari videtur.

Illud fuisse ab omnibus, ut puto, linguis neo-latinis benigne receptum, earum in-

doli non adeo repugnare satis probe monstrat. Sed indolem filiarum matrem ferre quis deneget? Praeterea Latina lingua et Graeca tamquam germanae semper invicem amice coniurare noverunt, neque in id demum non coniurasse per quaedam vocabula inter alia quae mihi praesto sunt comperietur.

Epipedio, exempli causa, Juvenalis usus est et habet *epitogium* Quintilianus. *Hydromel* apud Plinium invenies et adiectiva *pseudoliquidum*, *pseudo-flavum*, *pseudocalidum* apud Marcellum Empiricum: nec Romanus Orator ab appellando quemdam abstinuit *Pseudocatonom*. Quaerenti id genus plura in Lexico Forcelliniano a Vincentio de Vita aucto et emendato absque dubio occurrent.

Quod si quibusdam satius esse videbitur, reiecto in novas linguas inducto *automobilismi* vocabulo, aliud latine magis sapiens, eandemque sonans ideam adoptare a recto nominum compositorum Latino tramite mea quidem sententia non deerrabit, qui Latinum idioma loquens aut scribens *spontimobilismi* nomen usurpat. Namque vox *spontis* quamvis primitus « significat voluntatem, libentiam » ut ait Forcellinius, atque ideo voluntario motui applicanda ad internum quoque rerum materialium motum saepissime est translata.

Tum *automobilismus* cum *spontimobilismus* tractionis ac locomotionis audit dumtaxat singulare systema, quod per currum *automobilem*¹ suos effectus sortitur. At si verbum tamen latius patens, quod ad motum videlicet non localem machinarum etiam sese extendat, adhiberi placuerit, *automatismi* nomen effingere opus est, ex Graeca voce *automaton* iam aliunde latinitatis iure gaudente.

¹ Id nominis quum alias tum legimus etiam in libello Ch. DUMAINE, cui titulus *Conversations Latinas*.

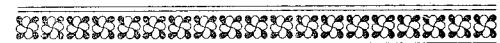
Iisdem fere supra allatis rationibus et veluti corollario quodam forte non imprudens aut temere ageret, si quis et *cyclismum*, et *magnetismum* et *electrismum* in sermone latino adhiberet.

Velim tamen postremum hoc ne quisquam adeo late deducat, ut quamlibet neolatinarum linguarum vocem in *ismus* desinentem leviter, mutata solum earum terminatione, latinae linguae tribuat. Nam praeterquamquod ex illis quaedam vocabula in lexicis latinis habebunt respondentia, eundemque sensum afferentia, in hoc potissimum negotio haudquaquam obivisci oportet illud Horatii praeceptum:

*Ftingere ciuctulis non exaudita Celhegis
continget, dabiturque licentia sumpta pudenter;
et nova factaque nuper habebunt verba fidem si
Graeco fonte cadant parce detorta,*

Vici, in Hispaniae provincia Barcinonensi.

E. Iové, C. M. F.

COMMUNIA VITAE¹

Autentico. - Verus, Certus, Sincerus, Certae fidei, Fide dignus.

Autografo - Mea (tua, sua, ipsius) manu scriptus.

Catalogo. - Index.

Carattere - Scribendi genus. - Mores, Ingenium.

Catastrofe. - Commutatio (Conversio) rerum, Vicissitudo fortunae. - *In scaenis:* Exitus.

Clima. - Natura caeli, Caelum.

Cosmopolita. - Mundanus; Mundi civis et incola.

Crisi. - Discrimen.

Criterio. - Iudicandi nota.

Cronaca. - Annales, Commentarii (annorum, dierum).

Cronologia. - Temporum descriptio (Ratio, Ordo).

Demagogo. - Plebis dux, Turbator vulgi (Civis turbulentus).

Democratico. - Homo popularis.

Democrazia. - Civitas popularis, Imperium populi (populare), Libera res publica.

Diatriba. - Disputatio.

Dogma. - Praeceptum, Decretum.

Dramma. - Fabula, Ludus scaenicus.

Eclisse. - Solis defectio (defectus).

Eco. - Vocis imago.

Enciclopedia. - Orbis ille doctrinae, quam Graeci ἔγκυκλον παιδείαν vocant.

Encomio. - Laudatio, Laudes, Praeconium.

Entusiasmo. - Ardor; Inflammatio animi; Incitatio mentis.

Episodio. - Digrressio ab re.

Estetica. - Pulchritudo, Pulchri ars, Pulchri sensus, Elegantia.

Etimologia - Nominum interpretatio.

Frase. - Locutio, Verba coniuncta (*De litteris: Flosculi*).

Inno. - Carmen.

Idea, Ideale. - Notio, Visio, Species, Forma, Species optima (eximia), Specimen.

Melodia. - Cantus, Canticum, Modulatio.

Metodo. - Ratio, Via, Via et ratio.

Monarca, Monarchia. - Rex, Dominus, Imperium singulare, Unius dominatus, Regium imperium, Regalis res publica.

Monologo. - Sermo intimus, Meditatio, Secum loqui.

Oclocrasia. - Multitudinis dominatus (imperium).

Ode. - Carmen lyricum.

Oligarchia. - Paucorum imperium.

Orfano. - Orbus, Parentibus orbatus.

Organo. - Pars, Instrumentum (*Si de homine: Minister*).

Organismo. - Corpus, Natura.

Ortografia. - Recte scribendi scientia.

Panegirico. - Laudatio.

Plastica. - Ars fingendi.

Polo - Vertex (axis) caeli.

Politico. - Civilis, aut circumscriptio cum vocabulo Res publica.

Simbolo. - Signum.

Simmetria. - Congruentia et aequalitas, Convenientia partium.

Sistema. - Ratio, Disciplina.

Tecnica. - Ratio, Ars (*Voce tecnica: Artis vocabulum*).

Tema - Locus, Res proposita, Propositum, Quod propositum est, Quod quaerimus (Ponere de quo quis disputet).

Teogonia. - Deorum origo (generatio).

Teoria. - Cogitatio, Ratio, Ratio et disciplina, Disciplinae formula, Ars, Artis praecelta.

Tropo. - Verborum translatio (immunatio).

Zona. - Orbis pars (*Zona temperata: Orbis mediis*).

PRO IUNIORIBUS¹

c) Hannibal in Italiam profectus, egredias facit victorias.

Vere anni ccxviii traditis Hasdrubali fratri minoribus exercitibus, quibus ille Africam et Hispaniam tueretur, Hannibal Hiberum flumen, imperii Carthaginiensis finem, transiit, Nonnullis praeliis factis cum illis gentibus quae ex eo flumine ad septem triones versus incolebant, non longe a mari interno Pyrenaeos montes transcendit. Ad flumen Rhodanum per exploratores certior factus est advenire exercitum Romanorum. Hi enim quum, audaciam et rationem Hannibal necopiantes, bellum facere decrevissent, duos conscriperant exercitus consulares, ex quibus unus, Ti. Sempronio Longo duce,

ex Sicilia transmitterent in Africam, alter, P. Cornelio Scipione duce, navigaret ad Massilienses, qui Romanorum amici erant, inde in Hispaniam. Exercitus autem consularis binas habebat legiones quaternorum millium militum et totidem sociorum pedites et bina fere equitum millia, ut totus exercitus viginti fere millibus militum constaret. Scipio igitur, quem improvsum Hannibal iter Massiliam nuntiatum esset, praemisit, qui aduerso flumine Rhodano irent, equites. Sed Hannibal ratibus flumen iam traiecerat. Paucae equitum Numidarum turmae in dextra fluminis ripa leve praelium, Romanis secundum, commiserunt. Quum Scipio ad eum locum ubi hostes transierant cum exercitu pervenisset, Hannibal, ne iam hīc dimicandum esset, iam nonnullorum dierum itinera in ripa sinistra aduerso flumine processerat. Tum Scipio eum exercitum, qui in Hispaniam conscriptus erat, tradidit Gnaeo fratri; ipse per Pisas contendit in regionem Pandanam, ubi cum iis copiis, quae ad sedandum novum Boiorum motum comparatae erant, Hannibali occurreret.

Hic interea in eadem ripa Rhodani processerat usque ad eum locum ubi Isara in Rhodanum influit. Inde ad orientem se convertit per fines Allobrogum, quibuscum ei erat amicitia, et laboriosissimo quindem dierum itinere, continuis fere infestorum montanorum incursionibus impeditus, superavit montes Alpium, qui iam recentibus tegebantur nivibus. Nec satis constat utrum Hannibal per minorem Sancti Bernardi montem processerit, - hoc Polybius tradit, - an ierit per Cenomanos, per montem *Genèvre* vel per montem Cenisium, quod placere videtur Livio. Cum militum millibus viginti sex et paucis elephantis vergente autumno in fines Insubrum amicorum pervenit.

Eodem anno praelium commisit ad flumen Ticinum, et decertavit ad Trebiam. Interea enim P. Cornelius Scipio tetigerat

¹ Cfr. fasc. sup.

¹ Cfr. fasc. mens. Decembr. MCMXXI.

Placentiam, unde, quum Padum transisset, adverso flumine contra Hannibalem profectus est. Iam etiam Ticinum transierat, quum eius equitatus, qui primum agmen erat, in equitatum incidit Poenorum, quem ducebat Hannibal. Acri praelio equestri, quod secutum est, Scipionis equites victi sunt, ipse vulneratus est. Exercitus autem Romanorum trans Padum se recepit in primorum Apennini montium praesidia, quae in dextra, aut, sicut Livius tradit, in sinistra Trebiae ripa erant. Hic Scipio exercitum collegae exspectabat.

(*Sequetur*).

ANNALES

Parisiensis coetus de bellicis damnis reficiendis – Germaniae per Gallos occupatio.

Postquam Londinensis oeconomicus coetus infelicem habuit exitum, quem in superiore recensione nostra adnotavimus, consociatarum nationum legati Parisiis convenerunt, ut argumentum de reficiendis per Germaniam damnis resumerent, et praesertim perpenderent, utrum quae sita de debitorum solutione mora Germanis concedi posset. Res vero non aliter quam Londini successit: hinc enim Galli moram negarunt nisi certa pignora offerrentur; Angli inde quattuor annorum cunctationem sine ulla tutela proposuere, utque sociorum credita imminuentur; Gallia in Anglorum civitatis favorem magnam illam aureae pecuniae summam omnino cederet, quae mutationum bellicarum in fiduciam Londini iamdiu deposita erat. Profecto utriusque partis proposita longe nimis inter se dissidebant, quam ut ad compositionem adducerentur. Itaque conventu et hoc fru-

stra peracto, quaestio de solutionis mora ad peritorum coetum est commissa.

Qui quidem coetus quum paucos post dies declarasset a Germania non factum esse satis circa carbonis debitum Galliae dato tempore solvendum, Galli quod minati plures fuerant statim tum exequuntur: regionem scilicet ad Ruhr flumen, ubi plures carbonis fodinae numerantur, suis militibus occupant: Essen urbem pri- mum, deinde Buer, Bochum, Dortmund aliaque loca, ubi extractos carbones et ipsas fodinas sequestro ponere liceret. Ob- sistunt Germani opifices, qui ex condicto ab operibus suis recedunt; cuniculares ac- cedunt ferriviis addicti ipsique fodinarum domini earumque laboribus preepositi. Ita- que adversariorum rigor augetur, qui et in homines et in nummarias mensas manus suas ingerunt.

Dum scribimus, nemini preevidere fas est quorsum heu! res evasurae sint... Interim Foederatae Civitates Americae Se- ptentrionalis suas copias a Rheni provin- cia retrahunt.

**

Lausanensis conventus.

Quaestio, quam agitatam adhuc in Lau- sanensi conventu de pace inter Turcas Graecosque componenda, reliquimus circa minorum gentium cum Turcis viventium protectionem, post longas disceptationes ad finem tandem feliciter pervenit; itemque accedit de civilium obsidum restitu- tione, deque captivorum permutatione, quorum qui Graeci maiores numero quam Turcae erunt, pacis foedera firmato in patriam tantum redibunt. Ex adverso de Turcarum debitorum solutione est acriter disceptatum, nec adhuc quidquam concludsum, Turcicis legatis contendentibus ea inter Turcas novasque civitates esse divi- denda, Mesopotamiam, Albaniam, Syriam, Palaestinam. Vehemens dissensio de fini-

bus quoque ad Asiatici Turcici Imperii meridiem orta est: Turcae Mossul urbem sibi volunt; Angli eam Curdis addictam concipiunt.

Nunc et de exterorum civium in Turco- rum imperio disputatur.

**

Regalia funera.

Panormi, ubi cum uxore et liberis natu minoribus se receperat, die xi elapsi mensis Ianuarii necopinato vita functus est Constantinus, quondam Graeciae rex, huius nominis primus. Princeps fuit, cuius animum patriae amor indesinenter incendit, quamquam inde sacrificia atque dolores, potius quam fortunam et gaudia cepit. Ix Danensi stirpe Slesvig-Holstein genitus, natus erat Athenis die i mens. Iulii MDCCLXVIII a Guilelmo Georgio I et Olga, Russorum magna Ducissa; patrique, nefarie Salonici interempto, successit die v Martii MCMXIII. Europaeo bello exerto, quum accusaretur nimis Germanis favere- eius uxor Sophia, Borussicae familiae Hohenzollern princeps est foemina - a consociatis contra Germanos populis ius- sis est regnum deponere Graeciamque deserere, quod reapse fecit die XVIII mens. Iunii MCMXVII, ei succidente filio altero ge- nito Alexandro. Hic vero quum an. MCMXXI fatu concessisset, Constantinus populi scito in patrium solium restitutus est. Ex recentibus belli Graecos inter atque Turcas aduersis eventibus iterum regnum abdi- care coactus fuerat in favorem filii natu maximi Georgii I, et exsul a patria abire, d. XXVII mens. Septembribus MCMXXII.

**

Varia.

Seditio in Lithuania proximis diebus nunciata est. Cives dicunt patriae libertatis cupidos imperii summa potitos esse et

Gallica praesidia, in urbe Memel posita, in captivitatem redegitte.

— Traditum est pariter Turcas cum Afganistana civitate societatis feriisse foe- dus, recognito ab hac Turcis dominio su- premo.

Kalendis Februario MCMXXIII.

POPLICOLA.

VACUI TEMPORIS HORA

Socius quidam noster humanis verbis mihi suadet, ut acerbe invehar in inhumani illud novum luctae spectaculum, quod *boxe* Anglicæ voce nuncupatur, quodque nunc tot iuvenes attrahit, non equidem ad animi sensus perficiendos. Ei utraque manu plundo, et una cum eo libenter exsecror et horreo, nos ad barbarorum tempus rediisse, quando lucta et pugilatus non ad exercenda viriliter corpora age- bantur, sed nescio quanam crudeli de causa, singulari hercle! peritiae sub spe- cie, ut nunc quoque dicitur, alter in alterum pugnis ita saeviebat, ut prope ad mortem adduceret. Tum haec **lucta mixta** appellabatur, quae tandem prohibita est usque ad dimidium superioris saeculi, quum iterum apparuit in Gallia, indeque per universum orbem rursus manavit. Itaque ne novum quidem est hodiernum spectaculum, sed reditus, inquam, ad feri- tatis saecula; neque novum ipsum nomen; siquidem *boxe* illud vocabulum nihil aliud sonat quam **lucta pugnis pugnata**. Reli- quia luctae genera, quae apud Graecos veteresque Romanos invaluere, **lucta ere- cta** et **lucta volutatoria** fuerunt, quarum in altera pugiles erecti certabant et dexteritas in eo ponebatur ut adversarium lu- ctator sterneret, in altera pugiles inter- sese vinciebantur cruribus quoque agen- tes, et in ipsa humo vim suam experie-

bantur: victus enim manebat qui solum humeris tangeret. Haec, quae *luctae graeco-romanae* vulgare nomen accepit, per saecula perseveravit non solum ad populum oblectandum, verum etiam tamquam salutaris membrorum exercitatio: si igitur luctae spectaculum servandum est, omnini liceat fore ut ipsum intra hos tantum fines contineatur.

**

Ut autem ex mea parte auctoritatem aliquam ad illud conferam, Bernerii nostri testimonium adducam, qui et *luctae* hunc *Iudum* amoenissimis versibus suis celebravit, quos, data occasione, ex pluribus iocosis carminibus, quae adhuc remanent, consulto hodie depropensi, et sunt qui sequuntur:

Ut plebis celebret festivos Musa labores
Huius luctantis fortia facta canit.
His locus eligitur ludis, magis aptus, et illum
Gens circum efformans, multiplicata replet.
Disposita in gyrum sunt plura sedilia, clau-
[dunt
Ista locum, ne illum Gens penetrare queat.
Vulgares homines circum stant retro, sed ante
Qui reliquis praestant nobilitate, sedent.
Area, quae media est, cibrata impletur arena,
Ne solida offendat membra cadentis humus.
In prospectu atrii victori debita pendent
Praemia, et haec omnes, sed triplicata vi-
[dent.
Serica et in longum producta est fascia; a-
[rundo
Sustinet: hinc pendent pileus et caligae.
En tuba rauca sonans populo certaminis ho-
[ram

Nunciat. Accurrit protinus ille frequens.
Dein magnum luctae certamen inire volentes
Accedunt: notus quilibet esse solet.
Tunc in paginulis quidam horum nomina si-
[gnat,
Inde has claudit, quae fictilis urna prope
est.

Extrahit has binas servato iure Minister,
Tradit praeconi: hic vociferando legit.
Vix horum auditur nomen, qui ad bella vo-
[cantur,
Quum sese ad pugnam promptus uterque
[paret.
Brachia, colla, humeros confestim, et pectora
[nudant:
Implicat in nodum dextra, ligatque comas.
In communem ergo audacter descendit are-
[nam

Alter, et intrepidus protinus hostis adest.
Tunc bene dispositis et plenis robore mem-
[bris

Spectator plaudit, notaque facta canit.
Se sibi luctantes opponunt ergo vicissim,
Atque ori obiiciunt os, manibusque manus.
Contrahit hic collum, quin sese curvat in ar-
[cum,

Uniat ut vires, fortis et esse queat.
At genua ille super palmam dum figit utram-
[que,

Se immotum statuit, consociumque ciet.
Ambo oculis vigiles, manibusque ad cuncta
[paratis

Insidias tentant, insidiasque timent.
Hunc simulant, alium exercent sed brachia
[motum,
Quippe student hostis membra tenere dolo.
Hic pede crura quatit socii, ictibus ille resi-
[tit,

Et vim vi pellens, firmior est pedibus.
Inde manum manus arreptat; sunt proxima
[membris

Membra, et iunguntur pectora pectoribus.
Robur ii in nervos, hostem prosternere tentat
Hostis, et assiduo est nulla labore quies.
Hic circum trahitur, flectuntur crura, videtur
Iam labens, titubant membra, pedesque
[simul.

Sibilat en populus, trepidantis corpore lap-
[sum
Exspectat; prope humum pendet, ut inde
[ruat.
At nisu crura hic validans, et viribus auctus
Casum declinat liber, et insidias.

Fervidus amborum manat de corpore sudor,
Atque frequens halitus pectus utrique quatit.
Ut vires autem removent, utrique Minister
Vinum offert: ambo terque quaterque bi-
[bunt.

Ad pugnam redeunt, paleam dat quilibet ori,
Exeat ut lento tramite ab ore halitus.
Post varios manuum lusus coniuncta vicissim
Membra novis iterum sunt agitata modis.
Alter in alterius lapsum studet, impete facto
Vinciit hic artus hostis utraque manu.

Crus celer inde illi circumdat crure retorto,
Eius, se flectens, membra propinquat humili.
Dein furiis furias et vires viribus addens

Se iacit in socium: iunctus uterque cadit.
Is tamen est victus, qui subitus sternitur. Ergo
Victori plaudens dat tuba laeta sonum.
Surgunt luctantes, ori dant oscula pacis,
Ne vera in fictis ardeat ira iocis.

Succedunt alii servato hoc ordine pugnae,
Hostem qui possit sternere quisque suum.
Pagina, quae victae servabat nomina Gentis
Frangitur, haec quippe ad bella redire ne-

[quit.
Victores luctam renovant; sunt denique victi
Iterum alii atque alii, praelia qui repetunt.
Tres tandem remanent, quos nullus terruit
[hostis:

Mercedem his ergo praemia tria parant.
Pileus est huius, qui primus decidit; alter,
Quas texunt caligas serica fila, capit.
Nunquam projectus, quod pendet grande bra-

[bium,
Ultimus acquirit: gaudet amica cohors.
Ergo, tubae ad sonitum, conclamant undique
[Gentes:

Concussis manibus plaudere quisque cupit.
Victoris nomen repetunt, sectantur euntem
Plaudentes pueri, dum reddit ille domum.
Sic ludi finis. Ludo nos plura docemur;
Vera etenim nobis dat documenta iocus.
Tot patimur vili nos pro mercede labores;

Sintque graves nimium, dicimus esse leves.
Desipimus miseri! Lucra haec tam sordida
[amamus:
Vera, aeterna Dei munera despiciamus.

Iocosa

Tuccius Magistro:

— Num, magister doctissime, obiurgandus et puniendus est homo de eo quod non fecit?

— Minime quidem, Tucci mi.

— Ah! sum itaque securus.

— Curnam haec?

— Quia pensum externa die a te mihi datum minime absolv!

Magister Tuccio:

— Quid fit de auro, si diu illud libero aëri expositum reliquerimus?

— Pro certo teneo futurum ut a fure aliquo rapiatur!

**

Aenigmata

I.

Visere, lector amande, velis nymphasque deas-
[que?

A ridet speculo lympharum blandus, amoe-
[nus.

O patet in numeris, terraque, marique libris-
[que.

U sacer est divis per murmura fontis aqua-
[rum.

II.

Assolet *anterior* semper deposcere causas.
Utilis atque *alter*, vel lutulentus, erit.

Si *caput* inde mihi, lector, tu demere velles,
Exoritur facies horrida quadrupedis.

Denique si dira et segni cruciare podagra,
Nequidquam tentes; non tibi *totus* erit.

Aenigmata in superiore fasciculo pro-
posita his respondent: I) *Fames*; II) *Canis*.

IOSFOR.

Novissime prodit

JOSEPHI FORNARI fasciculus alter, cui titulus:

Communia vitae

(Voices animalium - De officiis)

constans pag. 48. - Ven. lib. 3 apud *Almae Romae* commentarii Administrationem (Romae, 12 - Via Governo Vecchio, n. 96).

LEO IV

19

ACTIO DRAMATICA I. B. FRANCESIA.

Octavius praeberet Pontifici epistolam raptissime descriptam, nec ipsam obsignatam. Tum Pontifex elata voce legit:

« Tibi, Pater, cunctis sit Romanis salutis!
Deus vocavit magna me clementia:
Ad Ipsum, Pater, festinanter redeo!
Tuis cumulasti probe me muneribus,
Meosque socios perfidi consilii ...
Te quaerebamus, Pater, nos confondere,
Vos, et Romani, in servitatem tradere.
Afros vocavi, suscitavi milites,
Inter Romanos Afros trusi plurimos,
Magnis nos abrepti Romae divitiis ...
Ter Te sum nitus mactare gladio,
Ter me repulsit manus sed divinitus ...
Multis profundis tactus at vulneribus,
Nova divina circumfusus gratia,
Te moriturus, Te salvare volui,
Meoque incendium excitatum brachio,
Mea velim vita gloriose extingue.
In hostes ultro curro confertissimos,
Mori decorum pugnans pro Pontifice;
Meum sic facinus mundabo sanguine.
Mei memento saltem coram Domino ».
OCT. Nec amplius dixit; noster ut Scevola
In suos strenuus sacratus irruit ...
Et mille gladiis percussus lanceis,
Cuncta auspicatus Romae fausta occubuit.

THEOD. Sic morte pulcra reparavit crima,
Quae in Urbem gesserat et multa et
[turpiter!]

LEO. Absit iudicium! Deo sit iudicium!
OMNES: Suo qui nunc modo iudicavit gravi.
LEO. Deus sic ostendit, timendis casibus,
Suum Pontificem saepe circumdari,
Eumque subdolis cingi fallaciis,
Rapi feliciter semper incolunem,
Quamquam sunt plurimi spissique laquei.

SCENA ULTIMA.

MULTI MILITES, pulvere cooperti et sudore, interrogrediuntur canentes:

Urbis superbæ soboles,
Pulsavit hostes perfidos;
Sitim foventes auream,
Mittit bibendum flumine!
Evoè! Evoè! Evoè!
Mittit bibendum flumine.
Honor datur Pontifici,
Petri docentis aemulo,
Qui fortis armis agmina
Tot Barbarorum dissipat.
Evoè! Evoè! Evoè!

LEO. Hostes sunt victi, dilabuntur pavidi!
Et ille vicit nupera qui gratia,
Confossus gladio glriosus cecidit,
Pro Christo militans, moriens pro patria.
Deo dum gratias nos agemus maximas,
Dedit qui nobis celebrem victoriam,
Preces addemus multas in subsidium
Eorum Romae nuper qui tutamini
Mortem conspersi subiverunt meritis.
Hos Roma laudibus prosequatur pre-

[cibus]

Deus coronet omnes cum caelitibus.¹

OCTAVIUS progressus in scenam dicit:
Quoniam Roma libera ta ab hostibus
Fuit Pontificis sancti consilio,
Ei detur plausus, spectatores optimi.
Quid autem nobis vos dicetis pueris,
Qui per aetatem strenue pugnavimus?
Ut usque sani nos crescamus, alacres,
Deo fideles, salus atque patriae.
Placet?... Et nobis vestrum plausum date!

FINIS.

¹ Exit cum militibus.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Sponsor.

ROMAE. — TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.